

Applying the category of marriage in Jewish Sharia and Imamite Shia traditions

Mohsen Kabiri rad¹ | Nafise Alipour² | Ehsan Yarabi³
Seyed Aboalqasem Hoseini zeydi⁴

1. Corresponding Author, Ph.D. student of Qur'anic and Hadith Sciences, Faculty of Theology, Mazandaran University, Babolsar, Iran. E-mail: mohsenkabirirad@gmail.com
2. Expert, Department of Psychology, University, Azad Branch Sari, Sari, Iran. E-mail: nafisehalipour1993@gmail.com
3. PhD student, Department of History, University Tarbiat Modares of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: ehsanyarabi@gmail.com
4. Assistant Professor of University of Sciences Razavi, Mashhad, Iran. E-mail: abolghasem.6558@yahoo.com

---

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 10 June 2023
Received in revised form:
16 July 2023
Accepted: 26 July 2023
Published online:
1 August 2023

Keywords:

Jews,
Imamia,
Bible,
Nikah.

ABSTRACT

Marriage in the divine religions is not the only way to continue the survival of the human race, and these schools are looking for the spiritual excellence and progress of human beings and human society in this way. This saying will be explained more beautifully when evidence of it can be found in the texts and written pages that are considered heavenly according to the people of Sharia; found The issue that the current research is devoted to investigating - in a descriptive-analytical way - is the analysis of the category of marriage in a comparative way in the Jewish Shari'a and Imami Islam, and it was observed that there is a great similarity in the laws and traditions of Abrahamic religions regarding the rules of marriage, such as the form of marriage in Islam and the signing of the Ketubah in Judaism, which does not take place if there is no proper implementation of marriage. This research has been written using descriptive analytical method and using library resources.

Cite this article: Kabiri rad, M., & Alipour, N., & Yarabi, E., & Hoseini zeydi, S (2023). Applying the category of marriage in Jewish Sharia and Imamite Shia traditions. *Studies in Comparative Religion and Mysticism*, 7 (1), 89-110
DOI: 10.22111/jrm.2023.45217.1119

© The Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

DOI: 10.22111/jrm.2023.45217.1119

بررسی تطبیقی سنت ازدواج در شریعت یهود و روایات شیعه امامیه

محسن کبیری راد^۱ | نفیسه علی پور^۲ | احسان یاربی^۳ | سیدابوالقاسم حسینی زیدی^۴

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران. رایانامه: mohsenkabirirad@gmail.com
۲. کارشناس، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد واحد ساری، ساری، ایران. رایانامه: nafisehalipour1993@gmail.com
۳. دانشجوی دکتری، گروه تاریخ، دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران، ایران. رایانامه: ehsanyarabi@gmail.com
۴. استادیار، دانشگاه علوم رضوی، مشهد، ایران. رایانامه: abolghasem.6558@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	ازدواج در ادیان الهی، تنها برای تداوم بقای نسل بشر نبوده بلکه این مکاتب از این طریق به دنبال تعالی معنویت و ترقی بشر و اجتماع بشری هستند. زمانی این سخن زیباتر تبیین می‌شود که بتوان شواهدی از آن را در لابلاي متون و صفحات کتبی که از نظر اهل شریعت، آسمانی قلمداد شده‌اند؛ پیدا کرد. و نیز میتوان به افرادی که امروزه در دهکده جهانی به دنبال لابالی گری و یا ازدواج سفید و... هستند و به آن دامن می‌زنند پاسخ قاطعی داد؛ که این احکام کاملا الهی بوده و تحریف شده یا مختص شیعه نیستند. همچنین در تمام ادیان ابراهیمی قوانین ازدواج و کامجویی جنسی بسیار به هم شبیه و در یک سو هستند. مسئله ای که پژوهش حاضر متکفل بررسی آن است واکاوی مقوله نکاح به صورت تطبیقی در دو شریعت یهود و اسلام امامی (شیعه دوازده امامی) است. با توجه به یافته های پژوهش در قوانین و سنت‌های ادیان ابراهیمی درباره احکام ازدواج شباهت بسیار زیادی وجود دارد مانند صیغه عقد در اسلام و امضا کتوبا در یهودیت که در صورت نبودن و عدم اجرای صحیح، ازدواجی صورت نمی‌گیرد. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با بهره گیری از منابع کتابخانه‌ای نگاشته شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۲۰	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۴/۲۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۵/۴	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۵/۱۰	
واژه‌های کلیدی: امامیه، قرآن، کتاب مقدس، نکاح.	

استناد: کبیری راد، محسن؛ علی پور، نفیسه؛ یاربی، احسان و حسینی زیدی، سیدابوالقاسم (۱۴۰۲). بررسی تطبیقی سنت ازدواج در شریعت یهود و روایات

DOI: 10.22111/jrm.2023.45217.1119

شیعه امامیه. مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی، ۷ (۱)، ۸۹-۱۱۰.

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

نوع نگاه ادیان الهی و مکاتب غیرمادی به انسان و مسائل پیرامون آن، مسئله‌ای جالب برای کاوش و گاه اعجاب آور بوده است. این طرز تفکر که پیوند عمیق خود را با مبدأ هستی استوار می‌داند برای نوع بشر و حیات مادی او برنامه‌دار پیش آمده و مدعی سعادت و نیک بختی اوست. از منظر مکاتب غیر مادی که انسان را فقط منحصر به هسته جسمانیت نکرده و در پی کاوش گوهری فراتر از آن در وجود وی هستند، مسائل مرتبط با او نیز فقط جنبه زمینی به خود نگرفته و آن حالت روحانی بودن را برای خود محفوظ شمرده است. از همین رو است که خوراک انسان، معاشرت و تعامل او با هموعان و اصولاً اموری که شریعت خود را مجاز به اظهار نظر درباره آن پنداشته از مسائلی است که می‌توان نظر مذهب را بر آن موثر دانست. یکی از این مسائل، مقوله ازدواج است.

در این پژوهش به دنبال تطبیق قوانین مختلف این دو شریعت هستیم تا با مشخص شدن شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو دین، راهی به سوی همراه سازی بهتر تعاملات اجتماعی میان ادیان الهی بازکنیم. همان گونه که قرآن می‌فرماید: «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ» (آل عمران/۶۴) باید به بررسی نقاط مشترک بین این ادیان باشیم تا بتوانیم راه گفتمان را پیش بگیریم.

این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که در ازدواج چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین اسلام و یهودیت وجود دارد؟ آیا این اختلافات و شباهت‌ها جزئی بوده یا بسیار زیاد است؟ آیا احکام و قوانین اسلام بدون هیچ سابقه‌ای بوده یا تکامل یافته از ادیان سابق و اصلاح شده و نجات یافته از بدعت‌های آن‌ها بوده است؟ به نظر می‌رسد که باید اختلافات بسیاری در این ادیان وجود داشته باشد، چرا که بین پیروان این ادیان اختلافات ژرف و زیادی وجود دارد. در بسیاری از موارد ازدواج این دو دین ممنوع شده و مردم نمی‌توانند باهم ازدواج کنند. بنابراین باید احکام و شیوه این رویداد باهم متفاوت باشد. برخی از افراد امروزه در شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها سعی در تخریب چهره شیعه و اسلام دارند و از سویی به تبلیغ رابطه‌های بدون چهار چوب و لابی‌گری می‌پردازند. با مشخص شدن اینکه هیچ دینی و هیچ آئینی این رابطه‌ها را پذیرا نیست مشخص می‌شود که ایشان به دنبال شهوت خود بوده و کاملاً در راه خلاف و نابودی بشریت هستند.

به ازدواج در شرایع آسمانی، بسیار نیک و مقدس نگریسته شده است. از دید یک شریعت آسمانی ازدواج فقط ابزاری برای اطفای شهوت نبوده و آن طریقی مقدس برای رسیدن به کمال در کنار شریکی است که تا حال، در غربت تنهایی انسان جایش خالی بود است. از این نظر، ازدواج امری صرفاً زمینی نیست و از مرحله مادی تا پذیرفتن رنگی قدسی به خود، درجاتی را در این مسیر طی کرده است. نگاه ادیانی که داعیه آسمانی بودن داشته و افکار خدائی محوری دارند به اصل ازدواج نیک و مقدس است، هرچند ممکن است در جزئیات یا قالب‌ها هنوز اختلافات و تفاوت‌هایی داشته باشند. در این زمینه سه مقاله^۱ و یک کتاب به قلم خانم ندا چلنگر با عنوان ازدواج در ادیان ابراهیمی (یهود و اسلام)^۲؛ (چلنگر، ۱۳۹۹، ص. ۲۰) نگاشته شده است. اما تفاوت این مقاله با پژوهش‌های پیشین، بحث بررسی تطبیقی و نگاه فقهی - حدیثی است که در این مقالات و کتاب به آن اشاره نشده است.

ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

۱- نگاهی گذرا به مقوله نکاح و جایگاه زن در اسلام و یهودیت

اسلام با قرائتی که امامیه به آن معتقد است و خود را شاکله اصلی و زلال ناب سرچشمه آن می‌داند به ازدواج ارج گذارده و آن را از مقوله‌ای حسی، حیوانی و جنسی بالاتر قرار داده است. در سنت اسلامی از اخلاق انبیاء احترام به شخصیت زنان معرفی شده است. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۰؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص. ۲۴۲) ایمان مرد کامل نمی‌شود مگر هرگاه که محبت او نسبت به زنان افزایش یابد. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۰) در همان اوائل نشر دعوت اسلامی عده‌ای بودند که با عناوین مختلف از معاشرت با زنان اجتناب می‌کردند. این عمل طبق سنت اسلامی نهی شد و خلاف سیره حضرت محمد پیامبر اسلام (ص) شمرده شد. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۰)

از سویی نگاه اسلام و تشیع به لذائذ حلال نیز قابل توجه است. متون اولیه امامیه، این مضمون را با ذکر روایات، دسته‌بندی نموده‌اند. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۰-۴۶۰؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳،

۱. سهیلا بوجاری اعظم پرچم، بررسی تطبیقی جایگاه و اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده در اسلام و یهود، معرفت ادیان سال چهارم تابستان ۱۳۹۲ شماره ۳ (پیاپی ۱۵)؛ قلی پور حسن، ازدواج در ادیان الهی و فرهنگ اجتماعی و تاثیر آن در جنبه‌های حقوقی و اجتماعی، جامعه شناسی مطالعات جوانان، بهار ۱۳۹۳، دوره ۴، شماره ۱۳؛ لطیفی عبدالحسین، احکام ازدواج در یهودیت، خدای نامه، پاییز ۱۳۹۱، دوره ۱، شماره ۱.

۲. ندا چلنگر، ازدواج در ادیان ابراهیمی (یهود و اسلام)، تهران، مهر توکل، ۱۳۹۹ ش.

ص. ص. ۲۳۹-۲۴۷) زنان طبق خوانش شیعی از اسلام، طبقه بندی شده و به صنوفی با ویژگی‌هایی دسته بندی گشته‌اند. (صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص. ۲۴۴) که وُدودَه، عَفِیفَه و وُلُودَه از بارزترین صفات این زنان است. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۲؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص. ۲۴۴) برخی از این صفات ویژگی‌های جسمانی زنان را بر شمرده و مانند کالایی گران‌بها و پراج آن‌ها را دانسته که باید به خصالی چند مزین باشند (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۲-۳۲۳).

طبق سنت اسلامی زنانی که کم خرج و با شوهران خود همدل و همراه باشند از عُمّال الله (کارگزاران خدا) شمرده شده‌اند. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۵؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص. ۲۴۶) اینجا است که زن نه فقط ابزاری برای تطمیع مرد و بازیچه دست او قرار ندارد بلکه او یکی از کارگزاران حق تعالی به حساب آمده و جایگاهی فراتر از توصیفات جسمی و جنسی یافته است. در برخی گزارش‌ها درباره زنان از برخی ویژگی‌های جسمی و روحی آنان نیز غفلت نشده است. نواقص العقول تعبیری نسبتاً پرتکرار در سنت اسلامی برای نوع زن است که توجیهاتی برای این عبارت منصوص از سوی امامان شیعه (ع) ذکر شده و با توجه به قرائن و شواهد می‌توان معنای روشن آن را دریافت. (کلینی، ۱۴۲۹، ص. ۳۲۲) گرچه طبق نصوص اسلامی اصل نکاح مستحب است (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۸-۳۳۱؛ حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص. ۱۳-۱۸) اما اصولاً اهتمام به ازدواج و ترک عزوبت (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۳۰؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص. ۲۴۲-۲۴۳؛ حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۵-۳۸) جزئی از سنت امامیه به چشم می‌خورد. اگر خدا خیر کسی را خواسته باشد زوجه صالحه نصیبش می‌کند، یا از بهترین فوایدی که مسلمان بعد از اسلام می‌تواند از آن بهره مند گردد داشتن زوجه صالحه است، یا از سعادات مردان داشتن زوجه صالحه و مومنه است؛ این‌ها همه تعبیری است که در نص روایات امامی مذهب‌ان از ائمه خویش، به وفور یافت می‌گردد. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۷-۳۲۹؛ حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص. ۳۸) همچنین سعادت مردان در پاک بودن و صالح بودن زنان دانسته شده است. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص. ۳۲۷) ازدواج در بین شیعه امامیه آنقدر با اهمیت دانسته شده که امامان (ع) شیعیان را از تنها ماندن نهی اکید کرده و سفارش به تأهل می‌نموده‌اند.

علاوه بر صریح آیات کتاب آسمانی، روایاتی حاکی نهی از عدم تاهل به سبب بهانه نداری و فقر است. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص ۳۳۰-۳۳۱) کسی که به خاطر نداری و بی بضاعتی ازدواج را کنار گذارد به خدا سوء ظن پیدا کرده است. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص ۳۳۱؛ حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص ۴۴) طبق برخی گزارشات برخی جوانان صدراسلام هنگامی که به دیدار حضرت محمد(ص) شرفیاب شده و از وی درباره گشایش رزق توصیه‌ای می‌خواستند و از نداری و بی‌چیزی شکایت می‌نمودند؛ پیامبراسلام(ص) ایشان را به ازدواج و نکاح توصیه می‌کرد. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص ۳۳؛ صدوق، ۱۳۸۷: ج ۳، ص ۲۴۲) ممکن است در وهله نخست پذیرفتن اینگونه روایات آسان نباشد، خصوصاً اینکه اوضاع و شرایط صدر اول می‌تواند امثال اینگونه نقل‌ها را زیر سوال برد. اما جالب اینکه برخی شاگردان امامان شیعه(ع) نیز چون از ایشان درباره این نقل‌های رسیده از پیامبراسلام(ص) تحقیق می‌کردند امامان(ع) با تاکید مهر تأیید بر آن نقل‌ها زده و بر صدور اینگونه احادیث از جدشان پای می‌فشرده‌اند. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۵، ص ۳۳۰؛ حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص ۴۴)

در سنت یهودی، منابع اصیل از درجه اعتبار بعد از تورات برخوردارند. در درجه نخست این تورات کتاب مقدس یهود است که به مثابه کتاب قانون زندگی یهودیان را شکل داده و احکام، باورها و در کل سبک زندگی خویش را بر پایه آن استوار می‌کنند. تلمود و متون دیگر یهودی در درجات بعد مورد استفاده قرار می‌گیرند. اگرچه روح کلی حاکم بر این متون درباره زن و مسئله نکاح واحد به نظر می‌رسد اما طبیعی می‌نماید که در مسائل متفرقه و رویکردها، اختلافاتی نیز به چشم خورد. اصولاً ادبیات حاخامی در نوع نگرش به زنان یکسان نبوده و می‌توان این طرز نگرش را در برخی متون نسبت به دیگر متون مشاهده کرد. (غلامی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۲)

به گفته برخی محققان در حالیکه میشنا^۲ بسیار محدود کننده و سخت گیرانه نسبت به زنان عمل کرده با مطالعه مجموعه مشابه آن به نام توسفتا^۴ وضعیت آزادی بیشتری نسبت به زنان مشاهده می‌گردد. کامل‌ترین مجموعه مکتوبی که در میان متون یهودی درباره زنان یافت شده است و به جایگاه ایشان و احکام مربوط به آنان پرداخته است در کتاب احکام زنان با عنوان ناشیم در میشنا یافت شده است. (غلامی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۲)

^۲. mishnah

^۴. tosefta

اصولاً نگاه کتاب مقدس به زن را در پرتو مراجعه به منابع دست اول یهود می‌توان مشاهده کرد. یک زن خوب از دیدگاه کتاب مقدس کوشا در انجام وظایف خانه داری، رسیدگی به امور خرید و فروش، کمک به مستمندان، عاقل و بزرگواری توصیف شده است. (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۸۴-۱۱۷) در کنار دید مثبتی که به زن و مسائل مربوط به او در متون مقدس یهودی شده از گزارش برخی واقعیت‌ها درباره ایشان در این متون نباید غافل شد. زن خوب تاج سر شوهر خویش است. (امثال ۱۲: ۴) زن نیک سیرت احترام و عزت به دست می‌آورد. (امثال ۱۱: ۱۶) مرد وقتی همسری به دست می‌آورد نعمتی می‌یابد و آن زن برکتی از جانب خدا برای اوست. (امثال ۱۸: ۲۲)

سنت یهودی به تکریم زن ارج نهاده و در پاس‌داشت حریم وی کوشیده است. تعبیری چون زن ثروت آدمی است؛ یا زنان خود را محترم شمرد تا ثروتمند شوید؛ یا انسان همیشه باید مواظب باشد تا ذره‌ای از احترام نسبت به همسر خود فروگذار نکند. (ملاکی ۱۵: ۲؛ کهن، ۱۳۸۲، ص. ۱۸۳) همه شواهدی است که حاکی از تکریم جایگاه زنان و پیوند با آنان است. از سویی دیگر زنان در متون یهودی دچار نوعی مظلومیت شده‌اند که به عقیده برخی پژوهشگران مورد ستم آشکار قرار گرفته و این ستم و عدم محکومیت آن در پیش چشم مخاطب به نمایش گذاشته شده است. (پیدایش: ۱۶) همچنین درباره زنان مهم نامی از آنان مگر بصورت استثناء در کتاب مقدس برده نشده است. (پیدایش: ۵)

در تنخ، فرزند پسر اهمیت بیشتری پیدا کرده و به وضوح خشنودی از تولد نوزاد پسر بیش از دختر نشان داده شده است. (لاویان ۱۲: ۵-۲) همچنین تشبیه حماقت، ابله‌ی و گستاخی به زن در سنت یهودی یافت می‌گردد. (امثال ۹: ۱۳) بدیهی است که این تعبیر گاه تأویل و توجیه شده و گاه بر همان ظاهر خویش حمل گشته است. (کهن، ۱۳۸۲، ص. ۱۹۷-۱۹۸) در این باره شباهت‌هایی با اسلام می‌توان یافت. قلمرو مسائل مرتبط با زناشویی را با توجه به منابع در یهودیت، می‌توان به دو دسته تقسیم کرد. احکام گوناگون زنا با محارم و حرمت مقاربت جنسی و مقررات ازدواج و طلاق. کتاب مقدس صریحاً از زنا نهی نموده است. (لاویان، ص. ۱۰-۱۴) همچنین در متون اصلی و کهن یهود به ارائه فهرستی از احکام مرتبط به مسائل و روابط جنسی و از آن جمله نکاح، در سفر لاویان و سفر تثبیه تأکید نشان داده شده است. بعضاً این سخت‌گیری‌ها ممکن است آنقدر زیاد به نظر برسد که دست و پای اشخاص را در عمل به این دستورها ببندد. (سالتز، ۱۳۹۳، ص. ۱۹۳)

تورات درباره اصول و مسائل کلی و حکمی ازدواج به اشارت سخن گفته و تفصیل آن را باید در منابع مربوط به فقه یهود جستجو کرد. محققان بنای سنت اصیل ازدواج و سائر قوانین مربوطه به نکاح را در رسوم هلاخائی دانسته و آن را شارح و مبین احکام کلی تورات شمرده‌اند. (سالتز، ۱۳۹۳، ص ۱۹۳-۱۹۵) همچنین باید گفت طبق بررسی تلمود و میشنا شبکه‌ای گسترده و در عین حال پیچیده نسبت به مقوله نکاح از درون این منابع به دست می‌آید. اصولاً ازدواج در یهودیت دارای دو جنبه است یکی ارتباط میان زن و مرد و دیگری ارتباط آنها با دیگران. سنت هلاخایی یهود در چارچوب ازدواج تشویق به ارتباط جنسی نموده و ارتباط با همجنس یا جنس مخالف خارج از چارچوب شرعی منع شده است. (لاویان، ص ۱۰-۱۴) در یهودیت خلاف برخی ادیان تمایل به جنس مخالف و اصل داشتن رابطه با او نه تنها مذموم نیست بلکه دستوراتی برای قوام بخشی و تنظیم آن در تلمود آمده است. در شولحان عاروخ انسان را به تعدیل در رابطه جنسی توصیه کرده و هدف از برقراری رابطه را لذت بردن ندانسته است. (شولحان عاروخ، ۷۲؛ پیدایش، ۳: ۷) بر اساس سنت یهودی در خلقت خدا امور جنسی از هرگونه شرم و حیا به دور بود. (شولحان عاروخ، ۷۲؛ پیدایش، ۳: ۷)

با توجه به مطالبی که مطرح شد در اسلام نگاه به زن یک نگاه کاملاً مثبت و با ارزش است و اسلام به دنبال افزایش جایگاه اجتماعی وی در جامعه است. قوانین ازدواج و ... برای جلوگیری از سوء استفاده مردان از ایشان و اجرای عدالت اجتماعی است. برخلاف افرادی که به ترویج ازدواج سفید و... هستند که باعث سوء استفاده از زنان و تبدیل آن‌ها به وسیله ای برای خوش گذرانی مردان بدون پایبندی می شوند که این مطلب نه تنها مخالف اعتقادات شیعه بلکه مخالف اعتقاد یهودیت و ادیان ابراهیمی است چرا که مسیحیت باید به عهد عتیق اعتقاد داشته باشند و از این رو باید اساس و اصل این مطلب پایبند باشند.

قوانین نکاح در اسلام و یهودیت

۱- منع ازدواج با غیر همکیش

تقید و پایبندی به اصول اعتقادی یکی از مهمترین ملاک‌های انتخاب همسر در میان مسلمانان و یهودیان به شمار می‌رود. عالی‌ترین آرمان یک انسان، خدا ترس بودن فرزندان و متبهر شدن آن‌ها در دانش کتب آسمانی است. از همین رو در سنت اسلام (عاملی، ۱۴۱۰: ج ۵، ص ۱۵۴) و یهودی

(تشنیه ۷: ۳-۴) از ازدواج یا غیر همکیش نهی اکید شده است. (طالبی و خسروی، ۱۳۹۱، ص. ۲۴۳) این نکته آنقدر در متون اصیل یهود مهم بوده که عزرای نبی (ع) سه ماه به مردان یهودی فرصت داد تا زنانی از ایشان را که نمی‌توانند ثابت کنند یهودی‌اند طلاق گیرند. (پیدایش ۲۴: ۲-۳) شاید علت این تاکید صریح که در جای جای متون کهن یهودی به آن اصرار شده این باشد که قوم یهود همواره ازدواج با غیر یهودیان را تهدیدی جدی برای خود تلقی می‌نموده و با توجه به این نکته که زنان بر مردان اثرگذار هستند و ممکن است موجبات سستی در امر دین را در ایشان پدید آورند از نکاح با غیر یهود نهی شده باشد.

سنت اسلامی کافر و مشرک را تعریف کرده است؛ بر اساس تعریف قرآن و سنت اسلامی از این دو واژه، نکاح با این دو دسته نیز حرام است. (بقره: ۲۲۱ و ممتحنه: ۱۰) طبق روایات اسلامی اهل کتاب همان یهود، نصاری و مجوس هستند. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۳، ص. ۵۶۷ - ۵۶۸؛ طوسی، ۱۳۶۵: ج ۴، ص. ۱۱۴)؛ نجفی، ۱۳۹۲: ج ۶، ص. ۴۱-۴۲) سنت اسلامی ازدواج با اهل کتاب را جائز شمرده و می‌توان با اهل کتاب عقیف نکاح کرد. (مانده: ۵)

از بررسی اقوال و مطالعه متنهای فقهی شیعه، به دست می‌آید که در مورد جایز بودن ازدواج موقت با زنان اهل کتاب، اختلاف بسیار ناچیز است و بیشتر فقیهان شیعه، این قسم ازدواج را روا می‌دانند، بلکه ابن سعید حلی آن را مورد اتفاق می‌داند و می‌نویسد: (واجازه کلهم متعاً) (حلی، ۱۴۱۷، ص. ۴۳۲؛ مروارید، ۱۴۱۰: ج ۱۹، ص. ۵۵۴) آنچه محور اصلی اختلاف را تشکیل می‌دهد و بررسی آن را در عصر حاضر مهم می‌نماید، ازدواج دائم با ایشان است که می‌توان گفت فقیهان شیعه در این مورد بیش از سه قول ندارند: ۱. حرام بودن، حتی در صورت اضطرار؛ (علم الهدی، ۱۴۱۵، ص. ۱۴۷؛ مروارید، ۱۴۱۰: ج ۱۸، ص. ۲۷۲؛ حلبی، ۱۴۱۷، ص. ۳۳۹) ۲. جایز بودن حتی در صورت اختیار؛ (صدوق، ۱۴۱۵، ص. ۳۳۹؛ کرکی، ۱۴۱۴: ج ۱۲، ص. ۱۳۳) ۳. جایز بودن تنها در صورت اضطرار. (مغنیه، ۱۴۲۱، ص. ۳۱۵)

در کتاب نحmia زنان بیگانه را عامل به گناه کشیده شدن سلیمان بن داوود(ع) دانسته است. (نحمیا ۱۳، ص. ۲۶-۲۷) این نکته که زن بت پرست می‌تواند عامل انحراف مرد از خداپرستی گردد در موضع دیگر نیز تصریح شده است. (خروج ۳۴: ۱۶) این تاکید در اصل تورات باعث شده فروع دیگری نیز از دل آن، شرعی تلقی شده و یهودیان در عمل به آن مقید باشند. چنانچه فرد

یهودی با غیر هم کیش خود وصلت کند این ازدواج نه تنها معتبر نیست بلکه همه فرزندان تولد یافته از آن نکاح نیز با پدر خود نسبتی نمی‌توانند داشته باشند. (غلامی، ۱۳۹۹، ص. ۲۹۷)

۲- ازدواج زن بیوه با برادر شوهر خود

در سنت یهودی و طبق تعالیم تورات به ازدواج زن بیوه با برادرشوهر خویش در صورتی که آن زن بچه نداشته باشد حکم شده است. طبق این رسم باید کسی که برادرش فوت شده و فرزندی نداشته، زن بیوه وی را یا به ازدواج خود درآورد یا او را آزاد سازد تا بتواند دوباره ازدواج کند. (شختر، ۱۹۷۷، ص. ۱۳۸) نخستین فرزند از ازدواج زن با برادر شوهر خود به نام پسر شوهر فوت شده آن زن محسوب می‌گردد تا اسم آن متوفی از قوم اسرائیل فراموش نگردد. (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۸۷) در سنت یهودی دختر در ملک پدرش است و بعد از ازدواج به ملکیت شوهر درمی‌آید و بعد از طلاق است که آزاد و صاحب اختیار خود می‌شود. اهمیت همبستری زن بیوه با برادر شوهر فوت شده خود، در آن است که حتی بعد از مرگ شوهر تا رسم اجرایی نشود زن به آزادی خود نمی‌رسد. در کتاب مقدس به این قانون تصریح شده و حتی مجازات سختی درباره عدم اجرایش در نظر گرفته شده است. (پیدایش: ۳۸) و (تثنیه ۲۵، ص. ۵-۷). در اسلام ازدواج زن بیوه یا مطلقه با برادر شوهر خود هیچ مشکلی ندارد و پس از گذشت عده حلیت دارد. (عالمی طامه، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۵)

۳- منع ازدواج با محارم

یکی از قوانین محکم که یهودیان مجاز به نقض آن نیستند حرمت زنا و ارتباط جنسی با محارم است. علاوه بر حرمت‌های ناشی از روابط نسبی، از لحظه‌ای که نکاح بین زوجین برقرار شود هرگونه روابط جنسی با نزدیکان اول همسر زنا محسوب می‌گردد. (لاویان ۱۸: ۶-۱۸) کتاب مقدس به ذکر افرادی که نکاح با آنها جائز نیست مبادرت کرده است. (لاویان ۱۷: ۱۸) از سویی دیگر این امر استثنائاتی نیز دارد. طبق متن کتاب مقدس ازدواج با خواهر زاده، دایی و عمو جائز است؛ ولی با عمه، خاله و دو خواهر به صورت هم زمان ممنوع دانسته شده است. (مقیسه، بی‌تا، ص. ۱۳) در شریعت یهود اگر ازدواج با محارم رسمی صورت گرفته باشد بازهم شرعی تلقی نشده، زوجین به عقد یکدیگر درنیامده و فرزندان حاصل از این وصلت نامشروع و حرامزاده محسوب می‌شوند. (غلامی، ۱۳۹۹، ص. ۳۰۲)

در اسلام نیز از ازدواج با محارم سببی و نسبی حرام است: «حَرِّمَتْ عَلَیْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخْوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخْوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ

وَأَمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبِكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا» (نسا/۲۳) طبق آیات و روایات بدترین نوع زنا که دارای حدود بسیار بدتری است زنا با محرام است. در اسلام چند مدل زنا وجود دارد که احکام و حدود آن ها متفاوت است از جمله زنا محسنه و زنا با محارم و ... (عاملی، ۱۴۱۰؛ ج ۵، ص ۱۵۴)

۴- رابطه جنسی خارج از چارچوب ازدواج

مطابق متون مقدس و سنت یهودی از آن جا که یگانه راه برقراری ارتباط جنسی ازدواج با کسانی است که شریعت یهود اجازه تزویج با آنان را داده است، قوانینی برای ارتباط های خارج از این چارچوب وضع شده است. اگر مردی احتمال دهد زنش به او خیانت کرده باید به کاهن هدیه ای بپردازد تا وی از آب تلخ لعنت به آن زن نوشانده و در اثر آن، شکمش متنفخ و ران پایش ساقط شود و آن زن در میان قوم خود مورد لعنت خواهد بود. (اعداد: ۵: ۱۱-۲۸) همچنین اگر مردی با زن شوهرداری مزاجت کند هر دوی آنان باید کشته شوند. (اعداد: ۲۲: ۲۲) ازدواج اجباری با باکره در پی تجاوز به وی و پرداخت غرامت به پدر او از احکام مصرحی است که در این باره در متون اصیل یهودی مطالبی آمده است. (اعداد: ۲۲: ۲۸-۲۹)

یکی دیگر از موارد زنا که در شریعت اسلام به آن اشاره شده است زنا با نامحرم است یا افرادی که بین آن ها عقد ازدواج اجرا نشده است. و نیز در اسلام ازدواج همجنس حرام است. (خمینی، ۱۳۹۲، ص ۳۰۰) لازم به ذکر است که این نوع زنا دارای حد است ولی به حد زنا محصنه که رابطه نامشروع فرد متاهل است نمی رسد. (عاملی، ۱۴۱۰؛ ج ۵، ص ۱۳۰) قرآن از زنا نهی صریح و اکید دارد. (اسراء: ۳۲) در متون اسلامی نیز تعابیری محکم و زننده در محکومیت زنا و برقراری روابط جنسی خارج از قواعدی که شریعت اسلامی وضع کرده یافت می گردد. (حرعاملی، ۱۴۲۹؛ ج ۲۰، ص ۳۰۷-۳۲۰) بر اساس نص قرآن اگر زنی زنا کند چنانچه شوهر دار نباشد تازیانه می خورد. (نور: ۳ و ۲) اگر آمیزش باز زن شوهر دار انجام گرفت باید آن زن کشته شود. (نورالثقلین، بی تا: ۴۵۶/۱) دوست شدن دو نامحرم با یکدیگر در دوجای قرآن با تعبیر «لَا تُتَّخَذِ الْآخِذَانُ» مورد نهی قرار گرفته است. (مائده: ۵) و (نساء: ۲۵)

۵- ازدواج با دختران کم سن

در متون مقدس یهودی گزارش‌های متعددی از تجویز ازدواج با دختران کم سن و سال باکره وجود دارد. برای مثال در جنگی که بین قوم اسرائیل و اهالی مدین رخ داد حضرت موسی (ع) به زنده نگه داشتن دختران باکره‌ای که در ضمن اموال غنیمت گرفته شده اسیر شده بودند حکم کرد. (اعداد ۳۱: ۱-۵۲) طبق این حکم، خداوند دستور داد این دختران با آداب خاصی به عقد غنیمت گیرندگان درآیند. (تثنیه ۲۱: ۱۰-۱۴)

در اسلام ازدواج با دختر قبل از رسیدن به بلوغ با اجازه ولی مشکل ندارد ولی همبستر شدن با وی حرام است. (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸، ص. ۴۰۶) بر زوج حرام است، قبل از آن که زوجه صغیره به سن بلوغ برسد با او نزدیکی نماید، و اگر نزدیکی صورت گرفت و سبب افضاء صغیره شد زوج باید دپه یک انسان کامل را بپردازد و زوجه بر وی حرام مؤبد می‌گردد. هم‌چنین در صورت افضای زوجه صغیره با نزدیکی، بر زوج واجب است تا زمانی که زوجه زنده است، نفقه او را بپردازد. (یزدی، ۱۴۰۹: ج ۵، ص. ۶۲۳؛ فاضل لنکرانی، ۱۴۱۲، ص. ۸۹؛ مفید، ۱۴۱۰، ص.؛ ابن ادریس، ۱۴۱۰: ج ۲، ص. ۵۳۰)

۶- آداب اجرای عقد نکاح

«کتوبا» در اصل عقدنامه ازدواج شرعی در سنت یهودی است که به صورت مکتوب از سوی زوجین و افرادی به عنوان شاهد امضا می‌گردد. این متن که معمولاً پیش از ازدواج از سوی روحانی تنظیم می‌گردد پیرامون تعهدها و مسئولیت‌های داماد نسبت به آینده خویش و اختیاراتی است که شریعت یهودی برای همسر در شرایط خاص قائل است. ازدواج بدون تنظیم و امضای سند فاقد مشروعیت و غیر مجاز است. (آنترمن، ۱۳۹۸، ص. ۲۲۹)

این سند آنقدر در نزد یهودیان اهمیت داشته که اگر گم شود یا نباشد ادامه زندگی با همسر حرام تلقی می‌گردد. (مقیسه، بی تا: ۱۴) در قالب این سند زن متعهد می‌شود که برای همیشه مال شوهر خود باشد و قوانین طهارت خانواده و سائر موازین شرعی را رعایت کند. شوهر هم تعهد می‌دهد که علاوه بر وفاداری نسبت به زن و خانواده خویش دربرآورده ساختن نیازهای وی اعم از خوراک، مسکن، روابط جنسی و درمان کوتاهی نکند. به تعبیری دیگر به نظر می‌رسد کتوبا فهرستی است از شرایط و ضمانت‌های مالی و غیرآن که شوهر اجرای آن در حق همسرش را تضمین می‌کند. (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۸۸) یکی از شرایط اساسی کتوبا پرداخت مبلغی معین از سوی شوهر به همسرش

می‌باشد که هنگام جدایی یا در صورتی که مرد قبل از زن بمیرد به زن پرداخت می‌شود. (آترمن، ۱۳۹۸، ص. ۲۲۹) در هنگام ازدواج مبلغی به عنوان مهریه در سند کتوبا ذکر می‌شود که مرد متعهد می‌شود آن را به همسر خویش عطا کند. مهریه در سنت یهودی یک دین محسوب می‌شود که عندالمطالبه نیست و صرفاً در هنگام طلاق یا پس از وفات شوهر به زن پرداخت می‌گردد. (غلامی، ۱۳۹۹، ص. ۳۰۷)

در اسلام نیز عقد نکاح بدون اجرای عقد خاص صحیح با شرایط خاص و الفاظ مخصوص جاری نمی‌شود. (یزدی، ۱۴۰۹: ج ۲، ص. ۸۵۱؛ خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲)، ص. ۵۸۱؛ شوشتری، ۱۳۶۹: ج ۸، ص. ۳۳۶) و در تشیع دو گونه ازدواج وجود دارد: ازدواج دائم و موقت که، ازدواج دائم مادام العمر بوده و ازدواج موقت در تاریخ خاصی پایان می‌یابد. احکام و شرایط این دو ازدواج از نظر خواندن صیغه یکی است ولی از نظر ارث، نفقه و برخی اختیارات متفاوت است. (خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۵۷۸) در اسلام صیغه عقد را زوجه یا وکیل آن با فعل ماضی و به صورت ایجاب می‌خواند و زوج یا وکیل آن پس از خوانده شدن صیغه عقد آن را قبول می‌نماید. (خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۵۷۸)

برخی از شروط صیغه عقد در اسلام عبارت است از:

بنا به مشهور باید الفاظ صیغه عقد به صورت عربی و واضح خوانده شود. (یزدی، ۱۴۰۹: ج ۲، ص. ۸۵۱ و خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۵۷۸) برخی از فقها خواندن صیغه به زبان دیگر را در صورتی که معنای الفاظ عربی را برساند صحیح دانسته‌اند. (خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۵۸۵)

باید صیغه عقد به فعل ماضی خوانده شود که هیچ شبهه‌ای در اجرای آن نباشد چون نشانه انجام قطعی کار است. (بحرانی، ۱۴۲۳: ج ۳، ص. ۲۰۵-۲۲۰؛ خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۵۸۷؛ نجفی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص. ۲۱۳-۲۱۴)

باید در صیغه عقد دائم حتماً مهریه و شروط ضمن عقد مشخص گردد و با الفاظ مشخص گفته شود و نیز در عقد موقت (متععه) باید مدت و مهریه حتماً مشخص باشد و مهریه مالیت داشته باشد. حدالامکان باید اجرای عقد به صورت شفاهی باشد و در غیر اینصورت و عدم تمکن بنا بر نظر برخی فقها اجرای آن با اشاره و یا به صورت مکتوب نیز صحیح است و معاطات بنا بر قول مشهور در عقد ازدواج باطل است. (لنکرانی، بی تا، ص. ۲۰-۶۰)

تمام فقها لفظ «نکحت» و «زوجت» را برای اعاده صیغه عقد ازدواج صحیح کافی می‌دانند و اختلافی در آن نیست. (شوشتری، ۱۳۶۹: ج ۸، ص ۳۳۶) برخی از فقها فقط صیغه را با همین الفاظ صحیح می‌دانند و دیگر الفاظ را صحیح نمی‌دانند ولی برخی لفظ «متعنت» را صحیح می‌دانند (خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص ۵۸۱؛ شوشتری، ۱۳۶۹: ج ۲، ص ۳۳۶) و دیگران هم صیغه صحیح را در لفظ خاصی محدود نمی‌کنند. کسی که صیغه عقد را می‌خواند باید قصد انشا داشته باشد و از باب شوخی یا ... نباشد و نیز باید بالغ و عاقل باشد و در غیر این صورت اجازه ولی صحیح است. (بحرانی، ۱۴۲۳: ج ۳، ص ۲۰۵-۲۲۰؛ خمینی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص ۵۸۷؛ نجفی، ۱۳۹۲: ج ۲، ص ۲۱۳-۲۱۴) بنا به قول مشهور دختر باید اذن پدر را برای صیغه عقد داشته باشد. (یزدی، ۱۴۰۹: ج ۲، ص ۸۵۳)

۷- سنن و آداب و رسوم ازدواج

مراسم ازدواج و مقوله نکاح مانند هر امر دیگر چون در چارچوب شریعت تفسیر شود طبعاً با یکسری قوانین و سننی تبیین می‌شود. منظور از سنن در این بخش اهم آئین‌ها و رسوم مراسم ازدواج در شریعت یهود و اسلام است.

الف. مراحل و رسوم نکاح

ازدواج در یهودیت دارای مراحل خاصی است. در گذشته ازدواج بین بنی‌اسرائیل سه مرحله داشت: مرحله اول: خواستگاری از دختر. مرحله دوم: عقد دختر. مرحله سوم: آمیزش با عروس. البته مراسم زفاف بنا بر آداب و فرهنگ محلی به صورت متفاوت انجام می‌شد. برخی مراحل ازدواج را به نامزدی و بردن همسر به خانه تقسیم کرده‌اند. مراحل نامزدی ابتدا سپری می‌گردد و بعد از آن نوبت به مرحله تنظیم مراسم، قول و قرار و شرایط ازدواج مثل دادن جهیزیه و جریمه برهم زدن ازدواج می‌رسد. (غلامی، ۱۳۹۹، ص ۳۲۳)

کلمه نکاح در قرآن ۲۳ بار با مشتقاتش آمده است. (مصطفوی، ۱۳۶۸: ج ۴، ص ۲۵۴) طبق آموزه‌های قرآن و سنت اسلامی نکاح آدابی دارد. (حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۴، ص ۱۳-۳۳۰) در آیین اسلام برای نکاح نیز مراحل برشمرده‌اند. معتبرترین سنت در میان مسلمانان این است که اگر پسری دختری را بخواهد باید به خواستگاری دختر برود و او را از پدرش خواستگاری نماید. بعد از مرحله خواستگاری و موافقت ولی دختر که یا پدر اوست یا جد پدری وی، دختر را عقد کرده و به خانه می‌برد. (مجلسی، ۱۴۰۴: ج ۴۳، ص ۹۳) اگر خود پدر دختر نیز پیشنهاد ازدواج را به پسری که نجابت

دارد و مومن است بدهد مشکلی ندارد. روایت ازدواج حضرت موسی (ع) با دختر حضرت شعیب (ع) مبتنی بر پیشنهاد شعیب (ع) به موسی (ع) در قرآن آمده است. (قصص: ۲۷)

همچنین امام حسین (ع) یکی از دو دختر خویش را برای ازدواج به حسن مثنی پیشنهاد داد. (مفید، ۱۴۱۴، ص. ۲۵) در سنت اسلامی توصیه شده است که اگر جوانی به خواستگاری دختر شما آمد و از دین و اخلاق وی راضی بودید دختر خود را به نکاح او در بیاورید. حتی در برخی متون اصیل نسبت به اینکه با چه طوایفی وصلت شود توصیه هایی شده است. (صدوق، ۱۳۸۷، ج ۳، ص. ۴۷۲) از طرفی از ازدواج به خاطر ثروت مادی یا جمال دختر منع شده است. (صدوق، ۱۳۸۷، ج ۳، ص. ۴۷۲)

ب. ملاک‌های همسرگزینی

با توجه به اهمیتی که سنت یهودی برای تشکیل خانواده قائل است توصیه شده اشخاص در انتخاب همسر شتابزده عمل ننموده و با آگاهی همسرشان را انتخاب کنند. از همین رو است که ازدواج بدون تامل و از روی بی احتیاطی تقبیح شده است. از آن رو مردی که استطاعت ندارد مخارج زوجه خود را تامین کند و وسایل آسایش او را فراهم آورد اگر زن بگیرد چنین ازدواجی مطلوب نیست. (کهن، ۱۳۸۲، ص. ۱۸۰) طبق متون اصیل یهود اگر کسی فقط به خاطر ثروت یک زن با او ازدواج کند دارای فرزندانی ناشایست و ناخلف گردد. (قیدوشن، ۷۰ الف) توصیه شده شخص با کسی ازدواج کند که دارای صفات حیا، شفقت و خیرخواهی باشد. (یوآموت، ۷۹ الف) عفت و پاکدامنی دیگر شاخصه مهم یک زن برای گزینش وی توسط مرد یهودی است. در داستان ازدواج حضرت اسحاق (ع) که خواست دختری را به عقد خویش درآورد آمده است که به این نکته توجه کرده بود. (پیدایش ۲۴: ۱۶) اصالت خانوادگی و اهتمام به شریعت موسوی از دیگر ملاک‌های همسرگزینی نزد یهود به شمار می‌رود. (پیدایش ۳۴: ۱۳-۱۴)

در اسلام نیز توصیه هایی برای راهنمایی افراد جهت انتخاب همسر نیکو و متناسب از طرق روایات رسیده است و همسری که فرد مسلمان بر می‌گزیند باید آراسته به صفات انسانی و کمالات پسندیده باشد. توصیه شده است یک مسلمان باید همسری برگزیند که باحیا، عفیف، نجیب، پاکدامن و امین باشد. (کلینی، ۱۴۲۹، ج ۵، ص. ۳۲۱) هدف از ازدواج باید رسیدن به آرامش باشد و اینکه نسل بشر امتداد یابد. (روم: ۲۲) و (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۱۷، ص. ۲۵۵)

ج. خواستگاری و همسرگزینی

در شریعت یهود بر تسریع ازدواج و تشکیل خانواده در سنین پائین تاکید شده است. (لاویان ۱۹: ۲۹) از همین رو سنت یهودی معتقد است اگر کسی تا سنین مشخص شده طبق تعالیم فقه یهود ازدواج نکرد به نفرین پروردگار دچار می‌گردد. (کهن، ۱۳۸۲، ص. ۱۸۰) قول و قرارهای ازدواج در مراسم خواستگاری گذاشته می‌شود. معمولاً جهیزیه را خانواده دختر تامین می‌کرده‌است. اقلامی که باید به عنوان جهیزیه تامین می‌شد در متون اصیل آمده است. البته ذکر این اقلام در متن کتاب مقدس صرفاً گزارش یک واقعه تاریخی بوده و اینکه جهیزیه حتماً باید شامل چه اقلامی باشد طبق سنت یهودی امری عرفی و نه شرعی تلقی است. (پیدایش ۲۴: ۵۰)

درباره خواستگاری در سنت اسلامی به تصریح یا اشاره سخن رفته است. پیامبر اسلام (ص) بعد از دلبستگی خدیجه به ایشان به خواستگاری وی رفت. (ابن هشام، بی تا: ج ۱، ص. ۲۳۴-۲۳۶) نیز امام علی (ع) برای خواستگاری حضرت فاطمه (ع) پیشقدم شد. (مجلسی، ۱۴۰۴: ج ۴۳، ص. ۹۳) روایت دلدادگی حضرت خدیجه با حضرت محمد(ص) در اکثر متون اصیل اسلامی گزارش شده است. (ابن هشام، بی تا: ج ۱، ص. ۲۳۵؛ مجلسی، ۱۴۰۴: ج ۳۵، ص. ۱۵۷) این روایات نشانگر سنن و آداب خواستگاری پیشوایان اسلامی و سرمشق قرار گرفتن آن برای مسلمین است.

د. آئین خواستگاری

در جوامع یهودی انتخاب همسر معمولاً در قالب مراسمی مشخص و در زمان معینی از سال انجام می‌پذیرفت. در برخی جوامع، در اعیاد مهمی چون یوم کیپور دختران به روش‌هایی توجه پسران را به خود جلب می‌نمودند. (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۹۰) بر پایه تعالیم سنت یهودی هر یک از دختران و پسران باید آزادانه به همسر گزینی پرداخته و از ازدواج اجباری برکنار باشند. (لاویان ۲۹: ۱۹ و پیدایش ۲۴: ۵۸) روایت ازدواج حضرت اسحاق (ع) با رفقه نشانگر اوج اهتمام یهودیت به آزادی در امر نکاح است. (پیدایش ۲۴: ۱۶-۶۷) همچنین طبق سنت خاخامی، رضایت عروس شرط اصلی صحت نکاح دانسته شده است. (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۸۷)

خواستگاری باید ساده و بی‌پیرایه برگزار شود. رسم بر این است که عاقد خطبه می‌خواند و در آن ضمن حمد خداوند و ستودن نکاح و تقبیح زنا ازدواج را از سنن پیامبر اسلام (ص) قلمداد کرده و حدیث معروفی در این باب قرائت می‌کند. (کلینی، ۱۴۲۹: ج ۷، ص. ۳۶۹) معمولاً جهیزیه به عهده

خانواده دختر است. رضایت ولی دختر که طبق سنت اسلامی به دست پدر یا جد پدری اوست شرط اصلی صحت عقد نکاح به شمار می‌رود. (حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص ۲۷۵-۲۸۰؛ حلی، ۱۴۴۰: ج ۷، ص ۹۶)

ه. نامزدی و عروسی

در کتاب مقدس کلمه ازدواج^۵ نیامده است. شکل‌گیری ازدواج با عنوان اینکه مردی زنی را می‌گیرد آغاز شده است. برای مثال طبق روایت کتاب مقدس روابط عاشقانه حضرت اسحاق (ع) و رفقه به این منتهی شد که اسحاق (ع) او را گرفت و رفقه زنش شد. (پیدایش ۲۴: ۶۷) امروزه جشن ازدواج شکل ترکیب یافته دو مراسم است که در گذشته به طور جداگانه و در دو مرحله بر گزار می‌شد. امروزه نامزدی و عروسی باهم برگزار می‌گردد. اروسین^۶ یا قیدوشین^۷ همان مرحله نخستینی بوده که شامل عقد و پیمان مرد و زن در اول ازدواج می‌شد. بعد از آن دوران نامزدی انجام می‌پذیرفت. (آنترمن، ۱۳۹۸ش: ۲۲۷) و (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۹۰)

مرحله دوم همان حوپا^۸ یا قبه^۹ است که در واقع نماد ورود عروس به خانه داماد است و بعد از آن است که عروس و داماد زندگی خود را زیر یک سقف آغاز می‌کردند. (آنترمن، ۱۳۹۸ش: ۲۲۷) و (هولم و بوکر، ۱۳۸۴، ص. ۹۰)

پس از آنکه دختر به خواستگار خود جواب مثبت می‌داد در مراسم نامزدی به تعبیر کتاب مقدس مبلغی تحت عنوان غرامت که مراد همان شیر بها است، به والدین دختر پرداخت می‌گردید. (آنترمن، ۱۳۹۸، ص. ۲۲۸) مراسم عروسی نیز با انتقال عروس به خانه داماد شکل می‌گرفت. داماد دستاری بر سر گذاشته و با همراهان به سوی خانه عروس روانه می‌شد. (اشعیا ۱۰: ۶۱) در آن جا عروس با شمایل خاصی انتظار او را می‌کشید. (اشعیا ۱۰: ۶۱؛ مزامیر ۱۴-۱۵: ۴۵) سپس هر دو همراه جماعتی شادی

⁵ marriage

⁶ Erusin

⁷ kiddushin

⁸ chupah

⁹ canopy

کنان به سوی خانه داماد حرکت می‌کردند. (پیدایش ۶۷: ۲۴) جشن و شادی مهمانان تا چند روز یا دوهفته گاه به طول می‌انجامید. (پیدایش ۲۷-۲۲: ۲۹) و (داوران ۱۰-۱۲: ۱۴)

مراسم عروسی طبق تعالیم یهودی مفصل انجام می‌گرفته و در زیر آسمان انجام می‌شد. در طول مراسم هفت نوع تبرک و دعا برای عروس و داماد خوانده می‌شد. (آنترمن، ۱۳۹۸، ص. ۲۳۰) گرچه در اجرای جزئیات مراسم نکاح بین فرق مختلف یهودی تفاوت است اما دادن هدیه و سند ازدواج به زن در مراسم ازدواج، از سوی همه فرق یهودی پذیرفته شده و اعمال می‌شود. (مقیسه، بی‌تا، ص. ۱۷-۱۸)

بر طبق آموزه های اسلام نیز مراسم عروسی باید به حسب توان داماد برگزار شود. مطابق روایات سیره، پیامبر اسلام (ص) امیرالمومنین (ع) را در انتخاب نوع برگزاری عروسی آزاد گذاشت. (حرعاملی، ۱۴۲۹: ج ۲۰، ص. ۲۷۵) ولیمه دادن از سنن موکد مراسم عروسی است. (طوسی، ۱۳۶۵: ج ۷، ص. ۴۰۹) نهایت زمانی که برای اطعام مراسم زفاف در نظر گرفته شده دو روز است. (طوسی، ۱۳۶۵: ج ۷، ص. ۴۰۸) عمده آداب و سننی که در این مورد گزارش شده در حدیث معروفی که پیامبر اسلام (ص) به امام علی (ع) درباره سنن و آداب زفاف توصیه هایی نموده، آمده است. (صدوق، ۱۴۰۷: ج ۲، ص. ۵۱۴؛ طبرسی، ۱۳۷۰: ج ۱، ص. ۲۰۹)

آنچه در این بخش به عنوان سنن نکاح در نظر گرفته شده اهم اموری است که در شریعت اسلامی به عنوان آیین ها و رسوم خواستگاری قلمداد شده است. با این نگاه تشابه بسیار زیادی در حتی آداب و سنن این دو مکتب دیده می‌شود که نشات گرفته از منبعی واحد است که حتی مستحبات و فرهنگ های این دو مکتب بسیار به هم نزدیک است. با توجه به این مطلب دیگر جای هیچ شک و شبهه ای نمی‌ماند که حداقل همین امر نکاح و ازدواج در ادیان ابراهیمی سالم و دست نخورده مانده و اصل و اساس آن با هم یکسان و همسو است و تنها در مسال جزئی باهم اختلاف دارند.

افرادی که معتقد به آزادی بی حد و مرز هستند چگونه می‌خواهد به این مطلب پاسخ دهند که ادیان ابراهیمی با این همه تفاوت زمانی که در این امر یکسانیت تشابه بسیار زیاد دارند و قدر منزلت زن در این ها بسیار بالاست و با زن به عنوان یک عنصر مهم اجتماعی که باید از حقوق آن در مقابل مردان دفاع کرد رفتار می‌کنند. ولی افرادی که به دنبال کامجویی بی حد و حصر از زنان هستند و

فقط با آن‌ها به عنوان رفع نیاز جنسی نگاه می‌کنند دنبال اشاعه بی‌موالاتی و لابیالی‌گری هستند و به فریب مردم می‌پردازند در صورتی که هیچ دین الهی موافق این مطلب نیست.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش به دست می‌آید که:

اسلام و یهودیت هر دو جزء ادیان ابراهیمی هستند باید امر مهمی مانند تولید مثل و ازدواج که قوام یک ملت و یک امت به آن وابسته است الزاماً باید قوانین کامل و محکمی داشته باشد. این قوانین کمک می‌کند تا آینده ملت تضمین شود و به همین دلیل و دلایل متعدد دیگر و نیز اهمیت این موضوع در اعصار مختلف لاجرم باید قوانین و سنت‌های این ادیان که یک ریشه دارند شباهت بسیار زیادی داشته باشد.

آئین ازدواج در شیعه و یهودیت بسیار شبیه به هم بوده و اصل و اساس آن در یک راستا است. این یک سو بودن قوانین نشان دهنده این است که این دو مکتب در قوانین اساسی چون ازدواج مسیر واحدی را پیش گرفته و انگار در اصل و بن مایه این ادیان یک قانون و اساس پیش گرفته شده است. این قانون و اساس خود نشان دهنده سلامت قوانین شیعی دارد چرا که در دنیا بیشترین پیرو را ادیان ابراهیمی دارند و از این رو هنگامی که در یهودیت یک مطلبی واقع شده است و برداشت شده از عهد عتیق است باید در مسیحیت نیز پذیرفته شده باشد. و با این نگرش معلوم می‌شود که قوانین اسلامی در مورد نکاح و ازدواج قدمت بسیار زیادی داشته و خداوند در همه این ادیان از این بشر یک قانون را خواسته است. پس با این توضیح مشخص می‌شود که افراد مغرضی که امروزه به دنبال بی‌موالاتی و ازدواج سفید و... هستند به هیچ وجه نمی‌توانند از گیر و داد قوانین الهی فرار کنند چرا که تمام ادیان بزرگ الهی تقریباً قوانین واحدی داشته و از بی‌بند و باری و... بی‌زار هستند. می‌توان گفت که اسلام شیعی، تعالی بخش قوانین یهودیت است که خود نشان از سلامت شیعه و توان آن برای گفت و گوی میان ادیانی با سایر ادیان مخصوصاً یهودیت دارد تا در این زمانه با همبستگی لازم از هرگونه کج روی دهکده جهانی و بی‌بندباری در این دنیای کوچک امروزه جلوگیری نماییم. در شیعه و آئین یهود، با وضع قوانینی در قالب اوامر و نواهی و سفارش‌هایی در قالب سنن و آداب سعی شده است، در قانونمندی و سازماندهی روابط جنسی انسان‌ها تلاش نمایند تا از هرگونه سوء استفاده و بی‌عدالتی جلوگیری کنند.

منابع

قرآن کریم

کتاب مقدس (بی تا). ترجمه فاضل خان همدانی، اساطیر، تهران.

ابن هشام، عبدالملک (بی تا). السیره النبویه، بیروت، دار المعرفة.

ابن ادريس، محمد بن منصور (۱۴۱۰ق). السرائر، قم، مؤسسه النشر الاسلامی التابعه لجماعه المدرسين.

انترمن آلن (۱۳۹۸ش). باورها و آئين های يهودی، ترجمه رضافرزين، چاپ پنجم، قم، نشرادیان.
جین هولم و جان بوکر (۱۳۸۴ش). زن در ادیان بزرگ، ترجمه علی غفاری، تهران، چاپ و نشر بین الملل.

جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۷۸ش). ترمینولوژی حقوق، تهران، انتشارات گنج دانش.

حویزی، عبدالعلی (۱۴۱۵ق). تفسیر نورالثقلین، قم، اسماعیلیان.

حرعاملی، محمدبن حسن (۱۴۲۹ق). وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم، موسسه آل البيت.

حلی، حسن بن یوسف (۱۴۴۰ق). مختلف الشیعه، قم، نشر اسلامی.

حلی، یحیی بن سعید (۱۴۰۵ق). الجامع للشرایع، قم، مؤسسه سید الشهداء (ع).

حلبی، حمزه بن علی (۱۴۱۷ق). غنیة النزوع فی علمی الأصول و الفروع، قم، مؤسسه الإمام الصادق علیه السلام.

خمینی، سید روح الله (۱۳۹۲ش). توضیح المسائل (مَحْشَى)، تحقیق سید محمدحسین بنی هاشمی خمینی (چاپ اول). قم، دفتر انتشارات اسلامی.

خمینی، سید روح الله (۱۳۹۲ش). کتاب النکاح، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

سالتز، آلین (۱۳۹۳ق). سیری در تلمود، ترجمه باقرطالبی دارابی، قم، نشرادیان.

شختر، جیبیم و دیگران (۱۹۹۷م). واژه های فرهنگ یهود، ترجمه امیرو، منشه و همکاران، تهران، انجمن جوامع یهودی.

- صدوق، محمدبن علی (۱۳۸۷ش). کتاب من لایحضره الفقیه، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- صدوق، محمدبن علی (۱۳۶۲ش). الخصال، قم، نشراسلامی.
- صدوق، محمدبن علی (۱۴۰۷ق). علل الشرایع، قم، کتاب فروشی داوری.
- صدوق، محمدبن علی (۱۴۱۵ق). المقنع، محقق: مؤسسه الإمام الهادی علیه السلام، قم، پیام امام هادی (علیه السلام).
- طوسی، محمدبن حسن (۱۳۶۵ش). تهذیب الاحکام، تحقیق حسن الخراسان، تهران، دارالکتب الاسلامیه
- طبرسی، نصیرالدین (۱۳۷۰ش). مکارم الاخلاق، قم، الشریف الرضی.
- عالمی طامه، حسن (۱۳۹۴ش). بررسی راه های محرمیت در فقه امامیه، قم، مرکز فقه الاثمه الاطهار(ع).
- عاملی، زین الدین (۱۴۱۰ق). الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه، قم، مکتبه الداوری.
- علم الهدی، علی بن الحسین (۱۴۱۵ق). الانتصار، قم، جماعه المدرسین فی الحوزة العلمیه بقم؛ مؤسسه النشر الإسلامی.
- غلامی، علی و دیگران (۱۳۹۹ش). زن در یهودیت، قم، نشرهاجر.
- فاضل لنکرانی، محمد (۱۴۱۲ق). تفصیل الشریعة (کتاب النکاح)، قم، مرکز فقه الأئمة الأطهار (علیهم السلام).
- کلینی، محمدبن یعقوب (۱۴۲۹ق). الکافی، تحقیق علی اکبر الغفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- کرکی، علی بن الحسین (۱۴۱۴ق). جامع المقاصد فی شرح القواعد؛ قم، مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) لإحياء التراث.
- کهن، آبراهام (۱۳۸۲ق). گنجینه ای از تلمود، ترجمه امیرفریدون گرگانی، تهران، اساطیر.
- مفید، محمدبن محمد (۱۴۱۴ق). الارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، قم، تحقیق و نشر موسسه آل البيت.
- مفید، محمدبن محمد (۱۴۱۰ق). المقنعه، قم، جماعه المدرسین فی الحوزة العلمیه بقم. مؤسسه النشر الإسلامی.
- مروارید، علی اصغر (۱۴۱۰ق). سلسله الینابیع الفقهیه، بیروت، دار التراث / الدار الإسلامیه.

مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق). بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، بیروت، مؤسسه الوفاء.
مصطفوی، حسن (۱۳۶۸ش). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی.

مقیسه، محمدعلی (بی تا). پایان نامه ارشد، ترجمه هشتاد صفحه از بخش چهارم کتاب *code of
jewish law*، دانشگاه ادیان و مذاهب قم

مغنیه، محمدجواد (۱۴۲۱ق). الفقه علی المذاهب الخمسه، بیروت، دار التیار الجدید
نجفی، محمدحسن (۱۳۹۲ق). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، تهران، دارالکتب الاسلامیه
شوشتری، محمدتقی (۱۳۶۹ش). النجعه فی شرح اللمعه، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران، مکتبه
الصدوق

یزدی طباطبایی، سید محمدکاظم (۱۴۰۹ق). العروه الوثقی (چاپ دوم). بیروت، مؤسسه الاعلمی
للمطبوعات